

Platonisme på liv og død

– Simone Weil, Platon og bilfabrikken

av Christine Amadou

«Ingenting overgår Platon» skrev den franske filosofen Simone Weil i 1943.¹ Fra den første skolestilen som er bevart etter henne og frem til de siste, dypt religiøse tekstfragmentene var hun preget av Platon og av platonisme.² Hun defineres gjerne som «kristen platoniker», selv om både denne termen og hennes mulige tilhørighet til den kan diskuteres. Men ikke her. I det følgende vil jeg heller se på hvordan hun knytter platonismen til en virksomhet som tilsynelatende befinner seg lysår unna den platonske tradisjonen, nemlig industriarbeidet.

Bakgrunn

Simone Weil levde fra 1909 til 1943 og i løpet av et intenst liv var hun alt fra industriarbeider til mystiker. Hun har vært vanskelig å plassere, både filosofisk og politisk, og er blitt karakterisert, mer eller mindre nedsettende, med ordpar som mildest talt virker kontrære: Marxist og mystiker, pytagoreer og katar, kristen og udøpt, jøde og antisemitt, pasifist og Spaniakjemper, hun var kvinne, men kalte seg helst Simon. Mange forsøk på å plassere henne har også søkt seg tilbake til oldkirken og dens mer eller mindre kjetterske omland: hun skal ha vært gnostiker, manikeer, tilhenger av Markions lære.

Simone Weil vedkjente seg nok dette mangfoldet, men nektet å se på det som målløst og forvirret. Tvert imot representerte motsetningene og spenningene en dynamikk som drev henne fremover og hun sa selv: «Jeg har gått over mange terskler, men jeg har aldri skiftet retning.»³ Studiet av Simone Weil er vanskelig fordi tekstene etter henne tilsynelatende er like fragmentariske og usammenhengende som livet. Bortsett

1. «Rien ne dépasse Platon», *Pensées sans ordre concernant l'amour de Dieu*, s. 66

2. Se E. Jane Doering and Eric O. Springsted (red.), *The Christian Platonism of Simone Weil*

3. «Quoi qu'il me soit plusieurs fois arrivé de passer un seuil, je ne me rappelle pas un moment où j'ai changé de direction», gjengitt flere steder, sitates historie finnes i Domenico Canciani, *Intelligence et amour. Réflexion religieuse et expérience mystique chez Simone Weil*, Roma: Edizione Lavoro 1998.

fra noen artikler publisert i tidsskrift, noen brev og noen tidlige skolestiler skrevet under filosofilæreren Alain, er det meste notater og bruddstykker. De første som begynte å utgi tekstene hennes redigerte relativt hardhendt for å gjøre henne til en kristen mystiker. Først i de siste årene er samlede verker kommet og har utløst forskjellige forsøk på å finne røde tråder i liv og forfatterskap.

Og til dette er det jeg nå slutter meg. Simone Weil er en forfatter jeg stadig vender tilbake til, ikke minst fordi hun anvender antikken som nøkkel for en forståelse av den moderne verden som hun så til de grader kastet seg inn i.⁴ Hva gjør denne antikke resonansen med hennes erfaringer med - og syn på arbeidet? Skaper den platonske dialektikken en kontinuitet i tenkingen hennes, også når hun utarbeider en helt særegen arbeidsfilosofi?

For i det følgende vil jeg ta Simone Weil på ordet: Hun har ikke skiftet retning. Utfordringen blir å finne en kontinuitet også i tekstene fra samlebåndet. *And beyond*: For Simone Weil var filosofien nemlig et livsprosjekt som føyde seg inn blant paradoksene. Det var i siste instans bare døden som kunne forklare livet og hun lengtet etter døden samtidig som hun kjempet mot den.

Simone Weil var både Platonkommentator og altså det man har kalt platoniker. Kommentarene skrev hun først og fremst på 1940-tallet, de ble samlet og utgitt med tittelen *La source grecque* der essayet «Dieu dans Platon» utgjør en av hovedtekstene.⁵ Essayet ble skrevet etter at hun hadde hatt flere mystiske opplevelser og nærmet seg kristendommen. Hun presenterer her Platon som mystiker, og vil vise den mystiske kontinuiteten fra antikken og inn i kristendommen («Platon er den vestlige mystikkens far»). «Egentlig er det bare én vei til frelse hos Platon; de forskjellige dialogene viser ulike deler av veien [...] veien tilbake til hulen er *Timaios*».⁶

I tekstene som er samlet i *La source grecque* forfekter Simone Weil en perennialistisk idé om at intet nytt er kommet til etter grekerne, hun understreker enhet og kontinuitet:

-
4. Særlig tydelig i essayet *L'Illiade ou le poème de la force*, som kommer ut i min oversettelse som «Iliaden, et dikt om styrke» i *Vinduet* nr. 1/2015.
 5. *La source grecque*, Paris: Gallimard 1953.
 6. Au fond il n'y a qu'une voie de salut dans Platon; les différentes dialogues indiquent différentes parties du chemin [...] Le retour à la caverne, c'est le *Timée*. (Cahiers, 1940-42).

Filosofien er én, den er evig og kan ikke tiltros noe fremskritt. Den eneste fornyelsen den er i stand til er at den kan få et nytt uttrykk. Det skjer om et menneske uttrykker den for seg selv og for andre i vendinger som står i forbindelse med forholdene i tiden, i kulturen, i samfunnet der han lever. En slik overføring bør skje fra epoke til epoke, og er den eneste grunnen til at det kan være noen mening i å skrive om noe som helst etter Platon.⁷

Dialektikk og erfaring

Simone Weils utgangspunkt er en platonisk dialektikk som hun benytter for hva den er verdt i et åndelige prosjekt, drevet av lengselen etter å «få vinger mot det som tynger»:

Det som utfordrer tanken er alt som fremstår som motsetninger. Med andre ord, forhold. For overalt hvor det er noe som fremstår som motsetninger, er det et sammenfall mellom motsetninger, det vil si et forhold. Hver gang forstanden støter på en motsetning er den tvunget til å skape et forhold som forvandler motsetningen til et sammenfall. Og deretter blir sjelen trukket oppover.⁸

Og denne kraften som løfter henne opp, har form av en askese. Hun ser for seg en bevegelse der man må ned for å komme opp, for å overvinne motsetningen mellom nødvendigheten og skjønnheten, og hennes særegne livsprosjekt innebærer at hun benytter en ekstrem askese som filosofisk redskap. Men den åndelige opplevelsen og frigjøringen er for henne ikke først og fremst resultat av en filosofisk prosess, men av en tilstedeværelse i verden og en opplevelse av *arbeidet*. For la oss gå tilbake til forrige sitat. Her understreker hun at filosofiens eneste eksistensberettigelse og fornyelsesmulighet ligger i å bli omformulert under nye historiske forhold. Hvilken kontekst var det så Simone Weil opplevde at det var nødvendig å plassere den i? Jo, det moderne

7. La philosophie est une, éternelle et non susceptible de progrès. Le seul renouvellement dont elle soit capable est celui de l'expression, quand un homme se l'exprime à lui-même et l'exprime à ceux qui l'entourent en des termes qui ont un rapport avec les conditions de l'époque, de la civilisation, du milieu où il vit. Il est désirable qu'une telle transposition s'opère d'âge en âge, et il est la seule raison pour laquelle il peut valoir la peine d'écrire sur un pareil sujet après Platon. (Quelques réflexions autour de la notion de valeur, 1941).

8. Ce qui appelle à la pensée c'est ce qui présente des contradictions. Autrement dit, c'est le rapport. Car partout où il y a apparence de contradiction, il y a corrélation des contraires, c'est à dire rapport. Toutes les fois qu'une contradiction s'impose à l'intelligence elle est contrainte de concevoir un rapport qui transforme la contradiction en corrélation, et par suite l'âme est tirée vers le haut. (Cahiers, 1940-42).

arbeidet: «Platon var bare en forløper. Grekerne kjente til kunsten, idretten, men ikke til arbeidet.»⁹

Simone Weil nyskaper dermed like godt platonismen og utvider det platonske nedslagsfeltet til også å omfatte arbeidserfaringen:

Forestillingen om arbeidet som en menneskelig verdi er antakelig den eneste åndelige erobringen mennesketanken har gjort siden det greske mirakel: det var kanskje den eneste mangelen ved det menneskelige livsidealet som grekerne utarbeidet og etterlot som en uforgjengelig arv.¹⁰

Etter å ha arbeidet som filosofilærer i to, tre år ba Simone Weil om permisjon med følgende begrunnelse: «Jeg ønsker å skrive en filosofisk avhandling om forholdet mellom den moderne teknologien, basis for all storindustri, med vesentlige trekk ved vår sivilisasjon, det vil si på den ene siden vår sosiale organisering, på den andre siden vår kultur.»¹¹ Hun var allerede blitt kjent med fremtredende kommunister, hadde truffet Trotskij og gikk i bresjen for opprettelsen av nye arbeideruniversitet. Slik var hun involvert i typiske sosialistiske kulturvirksomheter som poppet opp overalt i Europa i kjølvannet av krakket i 1929. Men engasjementet hennes som fabrikkarbeider var ikke agitatorisk. Hun ble ikke medlem i fagforening, diskuterte i liten grad politikk med arbeiderne og lot ikke det nye arbeidet bli del av sitt direkte sosiale engasjement. Dermed blir det feil å se på henne som en forløper for de sjølproletariserte intellektuelle på 70-tallet, som hadde en åpenbar aksjonistisk agenda. Hun gikk løs på samlebåndsarbeidet for å benytte det i sitt asketiske livsprosjekt, og for å forstå virkeligheten, ikke for å forandre den.

Fabrikkdagboken

Simone ble først ansatt i en mekanisk bedrift, Alsthom, senere på et smelteverk og til slutt på en av Renaults bilfabrikker. Arbeidsdagene var lange og hun ble ustanselig syk, ikke minst fordi hun bestemte seg for å kombinere fabrikkarbeidet med en svært så

9. Platon lui-même n'était qu'un précurseur. Les Grecs connaissaient l'art, le sport, mais non le travail. (Cahiers, 1940-42), norsk oversettelse i *Ordenes makt*, Oslo: Solum 1990.

10. Au reste la notion de travail considéré comme une valeur humaine est sans doute l'unique conquête spirituelle qu'ait faite la pensée humaine depuis le miracle grec; c'était peut-être là la seule lacune à l'idéal de vie humaine que la Grèce a élaboré et qu'elle a laissé après elle comme un héritage impérissable. (« Réflexions sur les causes de la liberté et l'oppression sociale », 1934).

11. Se *Oeuvres complètes* II,2, *L'expérience ouvrière et l'adieu à la révolution*, Paris: Gallimard 1991.

nødtørftig diett og et minimalt forbruk. Arbeidet ble dermed del av en omfattende og selvutslettende askese: «Å arbeide er overgi seg selv, kropp og sjel, til den livløse materie, å gjøre seg selv til noe midt imellom, et fragment av materie, et redskap.»

I løpet av det knappe året som industriarbeider skrev hun en detaljert dagbok som nettopp bekrefter motivasjonen hennes: Hun ville forstå de nye teknologiske arbeidsmåtene og produksjonsforholdene. I fabrikkdagbøkene beskriver hun arbeidsoperasjonene i detalj, gjerne ledsaget av tegninger av skruer og enkeltdeler hun skal produsere eller sette sammen. Dagboken er et merkelig dokument, en blanding av tekniske beskrivelser, oppdatering av akkord og lønn og observasjoner av de andre arbeiderne. Hun får tilsynelatende ikke så mye kontakt med dem, men noterer seg hvert smil og hver replikk.

Fabrikkdagboken har som intro et sitat på gresk fra Iliaden (VI, 458), i Østbyes norske oversettelse lyder det slik: «meget imot din lyst, men tvunget av nøden den hårde.» Men utover i dagboken er det som om både antikken og filosofien slipper taket, eller Simone slipper taket i den:

Utmattelsen får meg til slutt til å glemme de egentlige grunnene til mitt opphold i fabrikk, den fører til at det som er livets verste fristelse, nemlig den å ikke tenke, blir nærmest uovervinnelig. Men tanken er det eneste middelet som kan holde oss borte fra lidelsen. Det er bare på lørdagsettermiddager og søndager at jeg husker, at bruddstykker av tanker vender tilbake om minner meg om at jeg også er et tenkende vesen.¹²

I fabrikkdagbøkene dreier alt seg om en intens observasjon av livet inne i fabrikklokalet, hun gjør tilsynelatende alt for å få arbeidet «inn i kroppen» og for å sette ord på arbeidserfaringen.

12. L'épuisement finit par me faire oublier les raisons véritables de mon séjour en usine, rend presque invincible pour moi la tentation la plus forte que comporte cette vie : celle de ne plus penser, seul et unique moyen de ne pas en souffrir. C'est seulement le samedi après-midi et le dimanche que me reviennent des souvenirs, des lambeaux d'idées et que je me souviens que je suis aussi un être pensant. (*Journal d'usine*, 1935).

Det som teller i et menneskes liv er ikke begivenhetene som dominerer årenes gang, eller månedenes, eller dages. Det er hvordan det ene minuttet føyer seg til det neste, og hva dette koster den enkelte i hans kropp, hjerte, sjel og ikke minst i utøvelsen av oppmerksomhet – for å gjennomføre denne kjeden minutt for minutt.¹³

Hele fabrikkferingen konkluderes med en fortvilet stadfestelse av hvor destruktivt det er å være totalt uvitende om hva det er man produserer: «Man har ikke følelsen av at det er et *produkt* som kommer ut av anstrengelsene. Men at man er mer som barn som blir satt til å tre perler for å holde seg i ro.» Når hun skriver om politiske spørsmål i denne perioden, ligger hun på mange måter nær marxismen. Men i hennes øyne er Marx inkonsistent så lenge han ikke gir plass for det åndelige, og det er nettopp en åndeliggjøring av arbeidet hun etterstreber. Men hun agiterer også for å endre produksjonsforholdene, først og fremst ved at arbeiderne skal få en opplevelse av totaliteten, rent praktisk ved at de ikke skal produsere deler de ikke aner hva tjener til.

Etter perioden som fabrikkarbeider går SW over nye terskler, blant annet som landarbeider og som frivillig, først i den internasjonale brigaden i den spanske borgerkrigen, siden i den franske motstandsbevegelsen. Men fabrikkarbeidet blir liggende som en basiserfaring hun stadig henter opp igjen, også når hun videreutvikler platonismen og det som må kunne kalles en synkretistisk mystikk på jakt etter «røtter i himmelen».

Weils grunnleggende filosofiske og *levde* prosjekt bygger på den dialektiske tanken om at man må gå ned for å gå opp, og på en paradoksal forestilling om at å avstå fra å handle er den sterkeste handling. Dette er blitt knyttet til negativ teologi og til Johannes av Korset. Men det kan også knyttes til hennes opplevelse av en moderne arbeidsvirkelighet og dermed løse Simone Weil fra den førmoderne konteksten hun ofte plasseres i. For henne var utfordringen å plassere moderne former for arbeid

13. Ce qui compte dans la vie humaine, ce ne sont pas les événements qui y dominant le cours des années – ou même des mois – ou même des jours. C'est la manière dont s'enchaîne une minute à la suivante, et ce qu'il coûte à chacun dans son corps, dans son cœur, dans son âme – et par-dessus tout dans l'exercice de sa faculté d'attention – pour effectuer minute par minute cet enchaînement. (*Journal d'usine*, 1935).

innenfor den platonske og mystiske dialektikken. Men også å skille mellom kjedsomhet og engasjement, mellom repetitiv monotoni og opphøydhed.

Ensformigheten er både det vakreste og det mest motbydelige som finnes. Det vakreste hvis den gjenspeiler evigheten. Det hesligste hvis det er tegn på noe endeløst og uforanderlig. Overvunnet tid eller ufruktbar tid. Symbolet for den vakre ensformigheten er sirkelen. Symbolet for den grusomme ensformigheten er pendelens tikking.¹⁴

Oppmerksomheten

Den guddommelige ordnede monotonien er altså det vakreste, pendelens ubønnhørlige tikking det grusomste, og det er den som skanderer arbeidernes liv. Det hun søker er noe som kan løfte mennesker opp fra dette bunnivået og opp så de blir tenkende og får del i denne guddommelige ensformigheten, eller enheten. Det som kan redde arbeiderne ut av den monotone gjentakelsen der de mister tenkeevnen, er *oppmerksomheten*. Den redder dem også fra ydmykelsen som ligger i å avfinne seg med en så uverdigg situasjon som det industriarbeidet representerer for henne. Det tydeligste uttrykket for ydmykelse er den enorme avskyen man føler for arbeidet.

Kroppsarbeid: Hvorfor har aldri noen mystiker skrevet om motviljen man føler mot arbeidet? Denne motviljen som så ofte er tilstede, som alltid truer, som sjelen forsøker å flykte fra, og skjule ved å hengi seg til en absolutt innadventt virksomhet. Det er livsfarlig å godta denne motviljen.¹⁵

Mottrekket mot avskyen er imidlertid ikke en eller annen form for distraksjon, men altså oppmerksomhet. Dette er et nøkkelbegrep hos Simone Weil, også i tekstene hun skriver om matematikk og lesning. Den sanne oppmerksomhet er nærmest nådefylt, fordi den er en *negativ* anstrengelse. Det vil si at den sanne oppmerksomheten er sjelden og ikke skjer «med rynkede bryn», men består i å «slippe tanken løs og la den være tilgjengelig og åpen for objektet.» Simone Weil skriver om oppmerksomheten i forbindelse med skolearbeid, noe blant annet Toril Moi henter frem i sin lille bok, *Språk og oppmerksomhet*.¹⁶ Imidlertid tror jeg vi kan lese hele Fabrikkdagboken som en

14. «Arbeidets mystikk», fra *Ordenes makt*.

15. «Arbeidets mystikk».

øvelse i den samme oppmerksomheten. En tilstedeværelse fullt og helt i den ulidelige kjedsomheten hun må ha opplevd i produksjonshallene. Derfor blir også konklusjonen hennes etter arbeidserfaringen at hun har klart *ikke å bli ydmyket*, hun ble reddet av sin egen oppmerksomhet.

Simone Weil kaller seg selv en «slave» når hun jobber på Renault-fabrikken og mener et kjennetegn ved denne statusen er at evnen til å se seg selv og andre forsvinner. «Man tror at de bleke skyggene i hulen er mennesker.» Det er dette som gjør arbeidet ydmykende, at arbeiderne reduseres til ingenting og mister alt, også sin menneskelighet.

Det jeg opplevde der [på fabrikken] merket meg så sterkt at den dag i dag, når et eller annet menneske i en eller annen situasjon snakker til meg helt uten brutalitet, kan jeg fremdeles ikke unngå følelsen av at det må være noe feil, og at feilen snart vil forsvinne. Der fikk jeg en gang for alle slavemerket, som det glødende jernmerket romerne brant inn i pannen på sine mest foraktede slaver. Siden den gang har jeg bestandig betraktet meg selv som slave.¹⁷

Men ved siden av den sosiale indignasjonen over at arbeiderne taper enhver verdighet, bruker Simone Weil situasjonen der lavest på rangstigen i sitt paradoksale prosjekt: Å gjøre seg svak for å bli sterk. Da blir slavens situasjon plutselig en annen:

[...] arbeideren kan gjerne ha kommet seg ut av hulen mens Vitenskapsakademiets medlemmer beveger seg blant skyggene. [...] En fabrikkieier. Jeg har så mange dyre gleder og arbeiderne mine lider nød. Han kan helt oppriktig synes synd på arbeiderne og ikke se sammenhengen. For ingen sammenheng blir skapt hvis ikke tanken skaper den. Vi hater mennesker som vil tvinge oss til å se sammenhenger som vi ikke selv vil etablere.¹⁸

16. Toril Moi, *Språk og oppmerksomhet*, Oslo: Aschehoug 2013.

17. Ce que j'ai subi là m'a marquée d'une manière si durable qu'aujourd'hui encore, lorsqu'un être humain, quel qu'il soit, dans n'importe quelles circonstances, me parle sans brutalité, je ne peux m'empêcher d'avoir l'impression qu'il doit y avoir erreur et que l'erreur va sans doute malheureusement se dissiper. J'ai reçu là pour toujours la marque de l'esclavage, comme la marque au fer rouge que les Romains mettaient au front de leurs esclaves les plus méprisés. Depuis je me suis toujours regardée comme une esclave. («Formes de l'Amour implicite de Dieu», 1942).

18. [...] l'ouvrier puisse être sorti de la caverne alors que les membres de l'Académie des sciences puissent se mouvoir parmi les ombres. [...] Un patron d'usine. J'ai telles et telles jouissances coûteuses et mes ouvriers souffrent la misère. Il peut avoir très sincèrement pitié de ses ouvriers et ne pas former le rapport. Car aucun rapport ne se forme si la pensée ne la produit. Nous haïssons les gens qui voudraient nous amener à former les rapports que nous ne voulons pas former. (*Essais*, 1929).

I hennes øyne har slaven har en mulighet fabrikkieren ikke har, nemlig til å nærme seg Gud. I den viktige lille teksten «Arbeidets mystikk» fra 1941 (altså skrevet mange år etter fabrikkarbeidet og sterkt farget av kristen mystikk og egne grenseerfaringer) skriver hun at arbeidernes privilegium er at de ikke har noe overflødig de først må kvitte seg med for å stige opp. «Å arbeide når man er fullstendig utslitt er å underkaste seg tiden og materien.» Det er paradoksalt nok denne underkastelsen Simone Weil trenger for å løsrive seg fra «det som tynger». Arbeiderne er i hennes øyne nakne og «arbeidet er som en død». Dette utgangspunktet kobler hun sammen med en lesning av Gorgias 523 c: «Når det blir avsagt så mange gale dommer, er det fordi de som dømmes, dømmes påkledd.» Hos Platon er konklusjonen at menneskene skal dømmes nakne og etter at de er døde.

Dermed kan Simone med utgangspunkt i Platon knytte sammen nakenheten og døden, og takket være sin egen fabrikk erfaring forbinde dette med arbeidet: Nettopp fordi arbeiderne mangler alt, «det er ingen jordisk målsetting som skiller arbeiderne fra Gud.»¹⁹ Derfor er arbeidet en død, en overgang. Døden kommer vi tidsnok tilbake til, nå til Simone Weils åndeliggjøring av arbeidet.

Metaxy

Hele den greske kulturen er en jakt på broer som kan kastes ut mellom den menneskelige lidelse og den guddommelige fullkommenhet. Grekernes uforliknelige kunst, diktning, filosofi, vitenskapen de oppfant (geometri, astronomi, mekanikk, fysikk, biologi) var ikke annet enn broer. De oppfant (?) ideen om *mediasjon*.²⁰

Det viktige med disse broene er for Simone Weil at de ikke bare går *til* noe, men også *fra*. Geometeren Simone Weil er også opptatt av at for å nå videre eller nå et mål må man innom en rekke mellomstadier, alle punktene på veien må passeres, det går ikke an å hoppe fra en tilstand og en annen. For å utforske broene og etappene henter hun opp det platonske begrepet *metaxy*. «For å gå fra mørke til solen må man ha intermedier,

19. «Arbeidets mystikk».

20. Toute la civilisation grecque est une recherche de ponts à lancer entre la misère humaine et la perfection divine. Leur art à quoi rien n'est comparable, leur poésie, leur philosophie, la science dont ils sont les inventeurs (géométrie, astronomie, mécanique, physique, biologie) n'étaient pas autre chose que des ponts. Ils ont inventé (?) l'idée de médiation. («Dieu dans Platon», *Cahiers de Marseille* 1940-42).

μεταξὺ. De forskjellige veiene skiller seg fra hverandre avhengig av hvilke intermedier man velger. [...] »²¹

Metaxy-begrepet blir helt sentralt i hennes utforming av en kristent farget platonisme, men knyttes også til matematikken: Tallene var nemlig i hennes fremstilling grekernes viktigste broer mellom Gud – det Ene- og det mangfoldige. I tallene finnes det ikke noe jeg, og oppmerksomheten om geometri og matematikk blir en oppøvelse i selvforsakelse og «avskaping». Tallene er broer, og musikken. Men også arbeidet, det er som en død, «men man må gjennom døden. Gjennom arbeidet blir mennesket legemliggjort som Kristus gjennom sakramentet.»

Nå skal vi passe oss litt: Simone Weil bruker selv arbeidet som en etappe på sin mystiske erfaringsvei. Det betyr ikke at hun forherliger sosial nød. Hun etterlyser bedre arbeidsforhold, men også et «evighetens lys» for arbeiderne, og ikke minst et *språk* som «rommer utmattelsen, sulten og tørsten.»²² Med det vil arbeiderne kunne bruke arbeidet som en bro mellom menneskelig lidelse og det guddommelige, og ikke stritte imot som de gjør i dag fordi de ikke vil se sin egen situasjon. Da kan arbeidet gjøre en klar fordi man gjennom oppmerksomheten frigjør seg fra «førstepersonen».

Metaxy er ikke en bro, men «det midt imellom». I utforskningen av mellommetappene stanser Simone Weil opp ved *øyeblikket*. Det plutselige og befriende øyeblikket, men også den ubønnhørlige rekken av øyeblikk på tidslinjen. Det sanne øyeblikk er for henne når mennesket ser seg selv og sin neste. Det skjer glimtvis, og skaper dermed frigjørende løft bort fra den materielle tilværelsen. Det skjer ikke ved menneskets vilje alene, men ved guddommelig inngripen, det er i øyeblikket midt imellom at hun opplever at Gud er til stede og at mennesket kan bli revet ut av det hun kaller en «småplaprende halvdøs». Det sanne øyeblikket er altså kjærlighet og total oppmerksomhet. For Simone Weil blir det et mål å søke det sanneste av alle øyeblikk:

21. Pour le passage des ténèbres à la contemplation du soleil, il faut des intermédiaires, des μεταξὺ. Les différentes routes se distinguent par l'intermédiaire choisi. (Cahiers 1940-42).

22. Her har Simone Weil faktisk funnet en forfatter som etter hennes skjønn skildrer menneskenes slit og lidelse på en troverdig måte, nemlig Johan Bojer! *Den siste viking* ble oversatt til fransk i 1922 og ble svært populær. Gjennombruddet var skjedd allerede med *Den store hunger* som ble oversatt i 1920.

[...] jeg har alltid trodd at livets norm og mål trer frem i dødsøyeblikket. Jeg forestiller meg det slik, at for dem som lever som de bør leve, betyr døden det øyeblikk da den rene, nakne, sikre og evige sannhet gjennom et uendelig lite riss i tiden trer inn i sjelen. Jeg kan si at for min del har jeg aldri traktet etter noe annet enn dette.²³

Simone Weil er en sann platoniker når hun søker dette overskridende øyeblikket. Da oppheves det hun ser på som menneskets forbannelse, tyngdeloven, og motsetningen mellom den tvingende nødvendigheten og den guddommelige skjønnheten. Metaxy er ikke en stige som leder oppover, men et befriende øyeblikk da man står helt stille, hinsides motsetningen mellom godt og ondt eller altså i siste instans: Midt imellom liv og død.

I fabrikkdagbøkene befinner Simone Weil seg på mange måter i en slags koma, slik sett reflekterer de nettopp den mangelen på tenkning og skjønnhet som hun tillegger industriarbeiderlivet. Men i senere tekster bruker hun erfaringene fra «gølv» for å beskrive den enestående muligheten nettopp fornedrelsen og monotonien gir til, ved hjelp av den rette oppmerksomheten, å stige opp igjen. Her kommer øyeblikkene til hjelp, øyeblikkene «da menneskene kan unnsnippe verdens lover [...] da alt stanser, øyeblikk av kontemplasjon, ren intuisjon, indre tomhet, da man godtar sinnets tomhet. Det er i disse øyeblikkene menneskene er i stand til det overnaturlige.»²⁴

I årene etter fabrikk erfaringen ble Simone Weils jakt på det frigjørende øyeblikk også knyttet til de glimtvisse opplevelsene av «overjordisk skjønnhet». På en reise i Italia i 1937 så hun Michelangelos skulpturer i Medici-kapellet i Firenze og skrev i et brev til moren om hvordan synet av de to gravskulpturene *Morgen* og *Aften* førte henne tilbake til den intense opplevelsen av søvn og oppvåkning i tiden som fabrikkarbeider:

Jeg hadde ikke ventet meg at de skulle gjøre et så sterkt inntrykk [...] Jeg hadde ikke trodd at denne *Morgen* og denne *Aften* var så smertefulle, en oppvåkning og en søvn for slaven som opplever livets beskhet. *Morgen* vekket til live minner i meg om hvordan det var å våkne opp som slave i rue Lecourbe.

23. «Et brev om den indre livsvei» i *Brev og essays*, oversatt av Aasmund Brynhildsen.

24. *Tyngden og nåden*.

Bibliografi

Simone Weil,

Œuvres complètes, Paris: Gallimard 1988-2012

På norsk :

Brev og essays, oversatt av Aasmund Brynhildsen, Oslo: Dreyer 1954

Ordenes makt, redigert av Lajla Gedde-Dahl, oversatt av Christine Amadou og Aasmund Brynhildsen, Oslo: Solum 1990

Tyngden og nåden, oversatt av Christine Amadou, Oslo: Gyldendal 2001

Anvendt bakgrunns litteratur

Domenico Canciani, *Intelligence et amour. Réflexion religieuse et expérience mystique chez Simone Weil*. Roma : Edizione Lavoro 1998

Robert Chenavier, *Simone Weil, philosophie du travail*, Paris : Cerf 2001

E. Jane Doehring og Eric O. Springsted (red.), *The Christian Platonism of Simone Weil*, Indiana: University of Notre Dame 2004

Philippe Dujardin, *Simone Weil, idéologie et politique*, Grenoble: Maspero 1975

Florence de Lussy (red.), *Sagesse et grâce violente*, Paris: Bayard 2009

Marie Cabaud Meaney, *Simone Weil's apologetic use of literature: her Christological interpretations of classic Greek texts*, Oxford: Oxford University Press 2007

Toril Moi, *Språk og oppmerksomhet*, Oslo: Aschehoug 2012

Miklós Vetö, *The religious metaphysics of Simone Weil*, Albany: State University of New York Press 1994